

บทที่ 4

โครงสร้างเศรษฐกิจการเงินของภาคเหนือ

4.1 ลักษณะทั่วไป

ภาคเหนือประกอบด้วย 17 จังหวัด 179 อำเภอและ 15 กิ่งอำเภอ มีพื้นที่ 106 ล้านไร่ (169,600 ตร.กม.) หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 1 ใน 3 ของทั้งประเทศ มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 29.2 ล้านไร่ หรือ 1 ใน 5 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งประเทศ ณ สิ้นปี 2543 ภาคเหนือมีประชากรจำนวน 12.1 ล้านคน หรือ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งประเทศ จังหวัดที่มีประชากรมากกว่า 1 ล้านคน คือ เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ และเพชรบูรณ์ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในภาคเหนือปี 2543 เท่ากับ 39,876 บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรทั้งประเทศที่เท่ากับ 79,080 บาทต่อคนต่อปี ประมาณเท่าตัวและต่ำกว่าทุกภาคยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ : 4 - 1 ข้อมูลพื้นฐานประชากรและเขตการปกครองในภาคเหนือ (หน่วย: แห่ง)

จังหวัด	อำเภอ	กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร(คน)
เชียงใหม่	22	2	204	1,904	1,590,327
เชียงราย	16	2	124	1,510	1,259,988
แม่ฮ่องสอน	7	-	45	396	234,266
ลำพูน	7	1	51	542	406,127
พะเยา	7	2	68	776	511,616
น่าน	14	1	99	853	486,093
แพร่	8	-	78	598	489,590
ลำปาง	13	-	100	872	803,442
ตาก	8	1	63	489	490,055
กำแพงเพชร	9	2	78	861	765,756
พิจิตรโลก	9	-	93	981	865,995
สุโขทัย	9	-	84	758	625,333

จังหวัด	อำเภอ	กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร(คน)
อุตรดิตถ์	9	-	67	549	483,902
นครสวรรค์	13	2	128	1,362	1,125,283
พิจิตร	9	3	86	814	593,811
เพชรบูรณ์	11	-	117	1,273	1,036,526
อุทัยธานี	8	-	69	601	333,126
รวม	179	16	1,554	15,139	12,101,236

ที่มา: กระทรวงมหาดไทย ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2543

4.2 โครงสร้างเศรษฐกิจ

ระหว่างปี 2537-2543 เศรษฐกิจภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 6.2 ต่อปี ใกล้เคียงกับอัตราการขยายตัวของประเทศซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.6 ต่อปี เศรษฐกิจภาคเหนือขึ้นกับภาคเกษตรเป็นสำคัญ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 21.6 ของผลิตภัณฑ์ภาค รองลงมาคือภาคการค้าร้อยละ 16.2 ภาคบริการร้อยละ 17.5 และ ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 13.2 พืชเศรษฐกิจของภาคเหนือ ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด ไม้ยาสูบ ถั่วเหลือง พืชผัก และผลไม้ ขณะที่อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ น้ำตาล แปรรูปสินค้าเกษตร ปูนซีเมนต์ เซรามิก และหัตถกรรม

4.3 ความสำคัญของภาคเหนือต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ

ผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ (Gross Regional Product : GRP) ตามราคาตลาดปี 2543 มีมูลค่า 447.2 พันล้านบาทหรือร้อยละ 9.7 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ (GDP) ภาคการผลิตที่มีความสำคัญต่อประเทศ เช่น สาขาเหมืองแร่และเกษตรกรรม ผลผลิตทั้งสองสาขาคิดเป็นร้อยละ 19.3 และร้อยละ 17.5 ของผลผลิตสาขาเหมืองแร่และเกษตรกรรมของประเทศ ตามลำดับ ภาคเหนือมีทรัพยากรแร่ธาตุสำคัญของประเทศ เช่น ถิกไนต์ หินปูน และดินขาวที่จังหวัดลำปาง แร่สังกะสีที่จังหวัดตาก น้ำมันดิบที่จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ที่สำคัญ เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด ข้าวและอ้อย โดยมีปริมาณผลผลิตประมาณหนึ่งในสี่ของผลผลิต

ทั้งประเทศ ขณะที่พืชสำคัญอื่น เช่น ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม ใบบยาสูบเวอร์จิเนียและเบอร์เลย์ หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เกือบทั้งหมดมีแหล่งผลิตในภาคเหนือ

4.4 ลักษณะและโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือ

ลักษณะและโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือจำแนกออกเป็น 2 ส่วนคือภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง

ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปางและตาก มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งกว่าร้อยละ 50 เป็นป่าเขามีพื้นที่เหมาะกับการเพาะปลูกไม่ถึงร้อยละ 15 แต่มีทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิอากาศที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจ โรงแรม รีสอร์ท และของที่ระลึก เป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน และภาคเหนือตอนบนเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ เช่น โรงไฟฟ้าพลังน้ำ และเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก และโรงไฟฟ้าถิกไนต์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ตลอดจนมีแร่ธาตุ เช่น แร่สังกะสี ถ่านหิน ถิกไนต์ หินปูน และดินขาว ที่อุดมสมบูรณ์ ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น เซรามิก ปูนซีเมนต์ และโรงงานถลุงแร่สังกะสี เป็นต้น

ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก ภาคเหนือตอนล่างเป็นแหล่งผลิตและค้าข้าวและพืชไร่สำคัญของประเทศ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนล่างเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาล ในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร อุตรดิตถ์และพิษณุโลก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร ในจังหวัดพิษณุโลก และนครสวรรค์ โรงสีข้าว ในจังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์

4.5 โครงสร้างระบบการเงิน

โครงสร้างระบบการเงินในภาคเหนือจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ การเงินในระบบและการเงินนอกระบบ การเงินในระบบสถาบันการเงินเป็นกลไกหลักในการระดมเงินออม และให้สินเชื่อภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของรัฐ และกำกับดูแล โดย

หน่วยงานของรัฐ ขณะที่การเงินนอกระบบเป็นการรับฝากหรือให้กู้ยืมโดยประชาชนทั่วไปไม่มีกฎหมายหรือกฎระเบียบควบคุม

การเงินในระบบของภาคเหนือ ประกอบด้วย สถาบันการเงินที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ กิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) และธนาคารที่ตั้งโดยกฎหมายพิเศษที่ดำเนินการเฉพาะอย่าง อาทิ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารอาคารสงเคราะห์ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) สำหรับสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร ได้แก่ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ โรงรับจำนำ สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเครดิตยูเนียน และธนาคารหมู่บ้าน

สถาบันการเงิน (ยกเว้นสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ และ โรงรับจำนำ) เป็นสำนักงานสาขาของสถาบันการเงิน ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ เปิดดำเนินการที่กรุงเทพฯ ทั้งสิ้น และการดำเนินธุรกิจเป็นการดำเนินนโยบายตามสำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ

ธนาคารพาณิชย์ทำธุรกรรมหลักในการรับฝากและให้สินเชื่อ มีสาขาธนาคารพาณิชย์เปิดบริการในภาคเหนือมากเป็นลำดับที่สองรองจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล ณ สิ้นปี 2543 มีสาขาธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการ 507 สาขา หรือร้อยละ 14 ของสาขาธนาคารพาณิชย์ของทั้งประเทศ เกือบร้อยละ 60 อยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยกระจุกตัวในอำเภอเมือง ขณะที่บริเวณภาคเหนือตอนล่าง จะกระจายตัวในเขตอำเภอรอบนอก โดยเมื่อสิ้นปี 2543 เงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ณ สิ้นปี 2543 มีจำนวน 271.7 พันล้านบาท และ 176.9 พันล้านบาท ตามลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2544)

บริษัทหลักทรัพย์ทำหน้าที่จัดจำหน่ายและเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ขณะที่บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) ดำเนินบทบาทในการให้กู้ยืมแก่ภาคอุตสาหกรรม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) ให้บริการการเงินแก่อุตสาหกรรม การผลิต การบริการ หัตถกรรม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่มีสินทรัพย์สุทธิไม่เกิน 20 ล้านบาท ขณะที่บริษัทประกันชีวิตดำเนินการรับภาระความเสี่ยงในการเสียชีวิตของลูกค้าหรือระดมเงินออมในรูปแบบเบี้ยประกัน ส่วนหน่วยงานที่ระดมเงินออมและให้กู้ยืมที่ไม่เป็นสาขาและมีขอบเขตการปฏิบัติงานครอบคลุมเพียงในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียง หรือเรียกอีกอย่างว่า “กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน” ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเครดิตยูเนียน และธนาคารหมู่บ้าน ซึ่งระดมเงินจากประชาชนในรูปการออมเพื่อช่วยเหลือและให้กู้ยืมแก่สมาชิกภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนด

ทางด้านโรงรับจำนำเป็นสถานประกอบการที่รับจำนำสิ่งของเพื่อเป็นประกันเงินกู้ยืมตามวงเงิน และมีการไถ่ถอนภายในระยะเวลาที่กำหนด

สถาบันการเงินมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของภาคเหนือ โดยมีสาขาธนาคารพาณิชย์ เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทมากที่สุด ทั้งด้านการระดมเงินออมและให้สินเชื่อ เนื่องจาก มีจำนวนสำนักงานสาขา ขณะที่สถาบันการเงินที่มีบทบาทรองลงมา ทางด้านเงินออมและสินเชื่อ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นธนาคารเฉพาะกิจด้านการเกษตร และ ธนาคารออมสินที่เน้นการระดมจากผู้ออมรายย่อย ตามลำดับ

การเงินนอกระบบในภาคเหนือประกอบด้วย บุคคลธรรมดาทำหน้าที่ให้กู้ยืม ระหว่างบุคคลในอัตราดอกเบี้ยที่ตกลงกันทั้งสองฝ่าย หรืออาจทำการให้กู้ยืมในรูปแบบการเล่นแชร์ สินเชื่อ การค้า การขายลดเช็ค การรับจำนำทองตามร้านทอง และการทำธุรกิจเงินกู้ที่ไม่ได้ รับอนุญาต ซึ่งดำเนินธุรกิจรับฝากเงินและให้กู้ยืมจากประชาชน โดยมีได้อยู่ภายใต้กฎระเบียบของ ทางการซึ่งเป็นการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงสูง และขาดความรับผิดชอบต่อเงินที่ระดมจาก ประชาชน